

Nove knjige

Ivan MLAKAR in Jože ČAR, 2009: **Geološka karta idrijsko-cerkljanskega hribovja med Stopnikom in Rovtami 1 : 25.000**

(Geological map of the Idrija - Cerkljano hills between Stopnik and Rovte 1 : 25.000)
in

Jože ČAR, 2010: **Geološka zgradba idrijsko-cerkljanskega hribovja. Tolmač h Geološki karti idrijsko-cerkljanskega hribovja med Stopnikom in Rovtami v merilu 1 : 25.000.**

Geološki zavod Slovenije, Ljubljana: 127 str.

(Geological Structure of the Idrija - Cerkljano hills. Explanatory book to the Geological map of the Idrija - Cerkljano hills between Stopnik and Rovte 1 : 25.000.

Geological Survey of Slovenia, Ljubljana: 127 p.)

Pri Geološkem zavodu Slovenije sta izšla Geološka karta idrijsko-cerkljanskega hribovja 1 : 25.000, avtorjev J. Čarja in I. Mlakarja ter Tolmač k tej karti, avtorja J. Čarja. Novo temeljno delo v slovenski geologiji sta finančno in organizacijsko podprla Geološki zavod Slovenije in Urad za Seizmologijo Agencije RS za okolje.

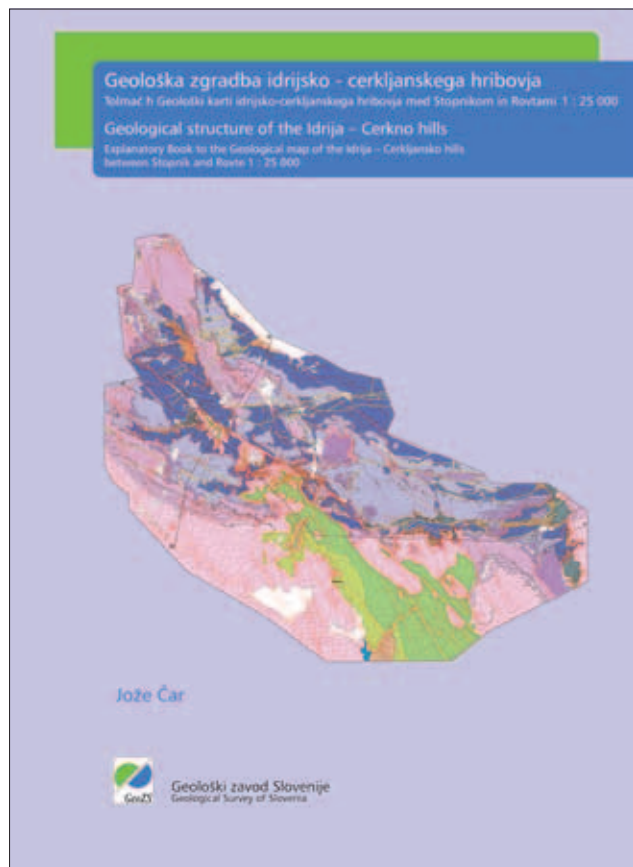
Idrijsko-cerkljansko ozemlje je zagotovo eno od geološko najbolj kompleksnih po drugi strani pa na srečo tudi bolj raziskanih delov Slovenije. Dobra raziskanost je brez dvoma povezana predvsem z delovanjem idrijskega rudnika živega srebra, ki je bil v svoji petstoletni zgodovini učilnica več generacijam naravoslovcev in inženirjev. Po-

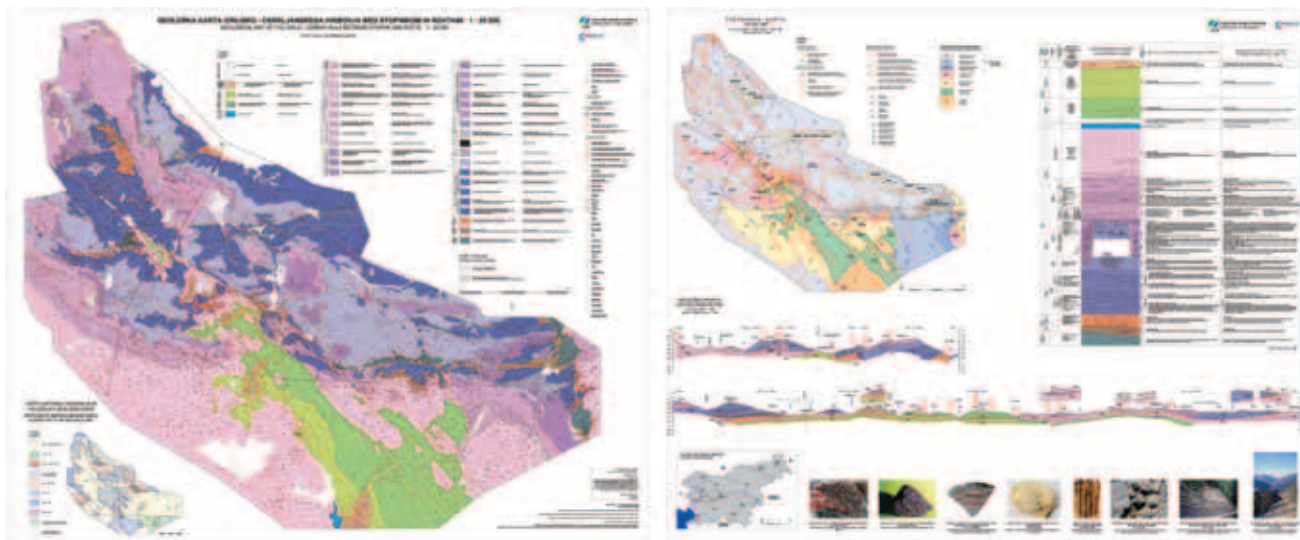
leg starejše zgodovine raziskav, ki sega vse do najzgodnejših časov geološke kartografije v osemnajstem stoletju, je bilo za nastanek pričujočega dela najpomembnejše delo Ivana Mlakarja, utemeljitelja t.i. »idrijske geološke šole« (od 1957 naprej). Mlakar je svoja dognanja, zbrana po letu 1960, leta 1969 objavil v reviji Geologija. To temeljno delo o narivni zgradbi zahodne Slovenije in o geološki zgradbi idrijsko-cerkljanskega in rovtarskega hribovja z naslovom »Krovna zgradba idrijsko žirovskega ozemlja« je bilo osnova za nastanek karte, zato se je urednik in soavtor karte Jože Čar odločil za poklon I. Mlakarju tudi s posthumnim priznanjem soavtorstva. Mlakarjeva zasnova je bila v okviru priprave te sodobne karte usklajena tudi z rezultati starejših terenskih raziskav, ki so jih prispevali predvsem Lipold (1857, 1874), Kossmat (1905, 1910) in Krópáč (1912) in pomembno dopolnjena z mlajšimi izsledki predvsem sodelavcev idrijske geološke šole. Poleg tega so bila v letih 2006 in 2007 namensko za novo karto v merilu 1 : 5.000 dodatno detajlno kartirana nekatera območja, ki v preteklosti niso bila podrobno geološko pregledana, ali pa razmere niso bile zadovoljivo pojasnjene.

Namen karte je tudi, ali predvsem, razumevanje strukturne interpretacije. Zaradi berljivosti je velikost nekaterih litostratigrafskih enot na karti povečana, premajhne in strukturno nepomembne pa so izpuščene. Nekatere poenostavitve so bile potrebne predvsem znotraj tektonsko močno deformirane cone Idrijskega preloma. Poenostavljena območja so na karti izrisana s posebnim znakom. Novost karte v našem prostoru je tudi uporaba vpadov za izris prostorske lege plasti (t.i. »strukturna šrafura«), ki jo je uporabljal Mlakar. Karta je opremljena z dvema geološkima profiloma, litostratigrafskim stolpcem, tektonsko karto in avtorsko karto terenskih del.

Karta je izdelana v merilu 1 : 25.000. V svojih osnovah je strukturno-litološka. Nekoliko manj je podprta s paleontološkimi raziskavami, kar je delo, ki ostaja za prihodnost.

Spremljajoča monografska publikacija J. Čarja z naslovom Tolmač h Geološki karti idrijsko-

-cerkljanskega hribovja med Stopnikom in Rovtami po obsegu in zasnovi presega tolmače, kot smo jih vajeni v naših krajih. Ob popolnem in sodobnem opisu geologije tolmač prav tako kot karta povzema vse dosedanje ugotovitve generacij geologov, ki so raziskovali ta prostor. Avtor je pripravil obsežen pregled številnih dosedanjih geoloških in z geologijo povezanih raziskav, od najdbe idrijskega živosrebrovega rudnika leta 1490 do danes. Posebna pozornost je posvečena zgodnjima raziskovalcema tega prostora Giovanniju Antoniu Scopoliju in Jožefu Mraku, ki ju avtor imenuje »naša prva geologa« ter seveda utemeljitelju današnjega razumevanja geologije idrijskega ozemlja in rudišča, Ivanu Mlakarju. Avtor zaključí pregled raziskav s kronološkim pregledom ugotovitev Mlakarja in drugih članov idrijske geološke šole.

Poseben pomen je v publikaciji namenjen idrijskemu rudišču. Predstavljen je kronološki pregled geoloških raziskav, povezanih z rudiščem, jasno in koncizno pa so pojasnjeni tudi zgradba in nastanek rudišča ter orudjenje in značilni minerali. Ob tem je potrebno omeniti tudi posebno poglavje o kraških pojavih in rekonstrukcijo tektonskega dogajanja v triasu.

Geološka karta in tolmač nista le kompilaciji obstoječih podatkov, kot bi površni bralec lahko razumel iz zgoraj zapisanega. Avtor in urednik J. Čar je ob dodatnem raziskovanju in urejanju prišel do nekaterih, doslej še neobjavljenih dognanj, ki jih navaja ob koncu tolmača:

- Ugotovljeni in opisani so štirje osnovni razvoji in strukturne lege anizijskih plasti, dopolnjen je opis njihovega litološkega razvoja. Ugotovljene razmere so posledica idrijskega srednjetriasnega tektonskega obdobja.

- V soglasju s srednjetriasno tektoniko je razčlenjena strukturna lega ladinijsko-fassansko-langobardskih in langobardskih plasti in opisani litološki razvoji na različnih strukturnih blokih.
- Podana sta obseg in značaj triasne natezne tektonike. Opisani so štirje prelomni snopi (brazdasti jarki – avlakogeni) in sicer rudiščni, zavraški, ledinski in masorski.
- Razčlenjeni in poimenovani so dogodki v času idrijskega srednjetriasnega tektonskega obdobja, določen je čas trajanja srednjetriasnih dogajanj na Idrijskem, ugotovljene so stratigrafske vrzeli na različnih srednjetriasnih strukturnih blokih.
- Dopolnjeno je dosedanje vedenje o narivni zgradbi obravnavanega ozemlja in na novo določena lega nekaterih strukturnih enot v narivni zgradbi. Podana so nova spoznanja o Čekovniški vmesni (krovni) luski. Poimenovani so vsi pomembnejši narivni strukturni pojavi.
- Pomembno je dopolnjena izhodna struktura idrijske narivne zgradbe in prvotna prostorska lega narivnih enot v polegli gubi.
- Ugotovljen je normalni značaj Krniškega preloma in normalno-zmični značaj Idrijskega in Zalinega preloma. Normalna faza premikov naj bi domnevno potekala v srednjem miocenu.

Pričujoča karta in tolmač sta za slovenske razmere nadstandardna izdelka, ki ju bo tako zaradi objektivnih (izjemno veliko razpoložljivih kvalitetnih podatkov) kot subjektivnih (proncljivost in vztrajnost avtorjev) razlogov v kratkem v Sloveniji najverjetneje kar težko preseči.

Miloš Bavec